

Nr 371

Av herr **Öhman** och herr **Persson, Helmer**, om förstatligande av företag i utländsk ägo som importerar och distribuerar mineraloljor.

Oljeutredningen 1945 föreslog i sitt år 1947 avlämnade betänkande »att koncentrera all handel med bränn- och smörjoljor — med vissa inskränkningar beträffande raffineringsindustriens inköp av råolja — till ett av staten ägt monopolföretag».

Utredningen pekade på de stora fördelar, som skulle följa på ett förverkligande av dess förslag: a) fördelaktigare inköpspriser, bl. a. genom spridning av köpen på geografiskt sett olika exportområden, b) lägre fraktkostnader genom förvärvande av egen tankflotta, c) samordning av investeringarna i ocean- och depåanläggningar och bättre geografisk fördelning av dessa, d) rationalisering av detaljdistributionen, e) lägre transportkostnader inom landet, f) enhetliga priser över hela landet.

Sedan regeringen år efter år avstått från att framlägga proposition i enlighet med utredningens förslag, tog kommunisterna upp frågan och yrkade i motion nr 391 i andra kammaren 1952, att riksdagen skulle begära ett förslag från regeringen i överensstämmelse med utredningens slutsatser.

I denna kommunistiska motion, som vi för övrigt ber att få hänvisa till, framhölls utöver ovan nämnda, av utredningen påvisade fördelar med en förstatligad oljehandel, att en sådan skulle »frigöra vårt land från beroendet av de mäktiga amerikanska och brittiska oljetrusterna och därmed minska dessa länders inflytande över svensk ekonomi och indirekt över dess politik». Att detta, såsom motionen framhöll, är ett livsintresse för vårt folk, hade åskådliggjorts särskilt klart redan omedelbart efter oljeutredningens publicering, då den borgerliga pressen i vårt land inledde en våldsamt kampanj mot utredningsförslagen och därmed framträdde som de utländska oljemonopolens förespråkare och vidare då utredningens förslag — av allt att döma under trycket av denna kampanj — lades på hyllan.

Ytterligare en betydelsefull sak påvisades i den kommunistiska motionen: oljearbetarna — då liksom nu en låglönegrupp trots oljebolagens väldiga vinster — skulle genom ett förstatligande av oljehandeln tillförsäkras en högre levnadsstandard.

Den kommunistiska motionen avlogs med en hänvisning till att ärendet fortfarande befann sig under »Kungl. Maj:ts prövning». Denna prövning har emellertid icke heller senare lett till något regeringsinitiativ på området.

Och dock bibehåller den statliga utredningskommitténs och 1952 års motionärers argument för förstatligande av oljehandeln alltjämt sin fulla styr-

ka. Vi behöver bara erinra om de prishöjningar, som oljebolagen genomdrev under Suezkrisen och som ännu i stor utsträckning kvarstår, trots att orsaken till höjningen för länge sedan eliminerats. Sålunda var priset per m³ eldningsolja I, II och III den 24 januari 1959 224 resp. 209 och 155 kr., medan motsvarande priser i oktober 1956, d. v. s. strax före Suezkrisen, var resp. 183, 172 och 145 kr., allt i o-zon.

Under de senaste åren har emellertid tillkommit ett nytt viktigt skäl för förstatligande av oljehandeln, vilket tillsammans med de tidigare gör det nödvändigt att ånyo aktualisera denna fråga. I den allmänna konjunkturedgången och den oerhört skärpta konkurrensen på den kapitalistiska världsmarknaden, som även vårt land fått känning av i form av stor och ökande arbetslöshet, framstår det såsom en fråga av högsta vikt att höja vårt lands export till de stora krisfria socialistiska marknaderna för att därigenom trygga en högre sysselsättning åt svenska arbetare. Detta var också syftet med den handelsöverenskommelse, som för en tid sedan ingicks mellan Sverige och Sovjetunionen och som drog upp ramen för en fördubbling av vår försäljning på den sovjetiska marknaden under de närmaste tre åren. Den verkliga svenska exporten till Sovjet kommer emellertid att bestämmas av den omfattning, i vilken svenska importörer kommer att använda sig av de genom uppgörelsen fastställda importmöjligheterna från Sovjetunionen. Detta avgör nämligen på grundval av det bilaterala avtalet Sovjetunionens möjligheter att betala för de svenska varorna. Med tanke härpå har man framför allt höjt importkontingenterna av olja från Sovjetunionen. Åtagandet från svenskt håll innebär emellertid endast licensgivning för import av dessa kvantiteter. Huruvida licensmöjligheterna verkligen kommer att utnyttjas beror i sista hand på de svenska oljeimportörerna, som till största delen är avläggare av de stora amerikanska, engelska och holländska oljemonopolen.

Klart är under sådana förhållanden att den planerade ökningen av svensk export till Sovjetunionen inte kan anses vara tillfullo tryggad. De ovannämnda utländska oljebolagen i Sverige kan nämligen inte väntas vara intresserade av den ökade oljeimport från Sovjetunionen, som är en viktig förutsättning för att avsättningen av svenska varor på den sovjetiska marknaden skall kunna öka i väsentlig omfattning. Vi citerar den tidigare nämnda statliga oljeutredningen:

Distributionsapparaten inom landet från oceananläggningarna till bensinstationerna behärskas nu i stort sett av importföretag, som är direkt knutna till de största exportintressena. Den står därför till förfogande endast för de av dem förda märkesprodukterna. Andra exportföretag, som eventuellt skulle kunna offerera oljor till fördelaktigare priser än de som tillämpas av de här företrädde märkesföretagen, kan följaktligen icke utan att först skaffa sig en egen distributionsapparat göra sig gällande på den svenska marknaden. Det redan nämnda undantaget representeras av Nynäs och de konsumentkooperativa sammanslutningarna. En sådan ordning måste ur prispolitiska synpunkter anses otillfredsställande, om de utländska märkesföretagen intar en sådan ställning på marknaden att de övar ett avgörande inflytande på prissättningen. De kan dessutom handelspolitiskt måhända ge an-

ledning till irritation, om ett land, med vilket vi i övrigt upprätthåller normala handelsförbindelser, erbjuder oss oljeprodukter på villkor, som är acceptabla ur prissynpunkt, och vi tvingas avstå från inköp till följd av ägandeförhållandena inom distributionsapparaten.

Vi tillägger att det i dagens läge inte enbart gäller en prisfråga utan den än viktigare frågan att skapa ökade och tryggare sysselsättningsförhållanden i vårt land. Vi behöver bl. a. sälja vårt överskott på textilvaror och skor. Det torde stå klart för våra handelspolitiska myndigheter, att detta i stor utsträckning är möjligt genom att ytterligare utvidga vår handel med Sovjetunionen utöver den alltjämt relativt begränsade ramen. Förutsättningen är att vi också ökar våra köp från samma land, varvid oljan framstår såsom den kanske för Sverige begärligaste importprodukten från Sovjetunionen. Att de utländska oljebolag, som för närvarande dominerar oljemarknaden i Sverige, kommer att göra allt för att förhindra en sådan för vår sysselsättningspolitik gagnande och nödvändig utveckling av vår handel är emellertid klart.

Detta förhållande gör det nödvändigare än någonsin att följa de sakkunnigas förslag och förstatliga oljehandeln i Sverige. Vi hemställer därför,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag senast till 1960 års riksdag om ett förstatligande i enlighet med utredningens förslag av de företag i Sverige, som importerar och distribuerar mineraloljor och som helt eller delvis befinner sig i utländsk ägo.

Stockholm i januari 1959

Gunnar Öhman

Helmer Persson